Rewalidacyjne oddziaływania środowiska szkolnego wobec ucznia ze spektrum autyzmu

opracowała Jolanta Gęsiarz

Rewalidacja *(łac. – re - znów, validus – mocny)* - *p*ojęcie używane w pedagogice specjalnej i rozumiane jako ogół działań, mających na celu przywrócenie dzieciom o sprawności ograniczonej przez dysfunkcję danego zmysłu, uraz czy chorobę możliwości prowadzenia normalnego trybu życia.

Pojęcie to używane było przez M. Grzegorzewską,na stałe do pedagogiki specjalnej wprowadzone zostało przez W. Doroszewskiego w 1960 r.

W 1980r. A. Hulek wydał podręcznik pedagogiki specjalnej pod nazwą : „Pedagogika rewalidacyjna”.

Rewalidacja w szerokim i wąskim znaczeniu

Rewalidacja w szerokim ujęciu to globalny proces edukacyjny, terapeutyczny i wychowawczy z zaplanowanymi celami, uwzględniającymi wiedzę teoretyczną i działanie skierowane na osobę.

Za rewalidacyjne uznajemy wszelkie terapeutyczne odziaływania różnych środowisk np. szkoły.

W wąskim ujęciu - rewalidacja indywidualna to podstawowa forma specjalistycznej pomocy dziecku niepełnosprawnemu, które ma trudności w opanowaniu materiału nauczania oraz w nawiązywaniu kontaktów społecznych z powodu różnych zaburzeń i wad.

Godziny takich zajęć rewalidacyjnych przysługują dziecku z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego na mocy przepisów prawa oświatowego.

Pedagogika specjalna nazywana jest w niektórych krajach **pedagogiką leczniczą,** ponieważ jej metody przyczyniająsię do „uzdrawiania” dzieci będących pod jej wpływem.

Uczniowie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu są objęci kształceniem specjalnym, więc mają prawo do korzystania z metod pedagogiki specjalnej w szkole w której się uczą.

Jakie warunki musi spełnić szkoła, aby stać się środowiskiem **rewalidacyjnym, leczniczym** dla swoich uczniów ze spektrum autyzmu ?

Obszary do rewalidacji w środowisku szkolnym – rozwijanie kompetencji kluczowych dla dzieci ze spektrum autyzmu.

Posługiwanie się językiem, symbolami, tekstem - móc wyrażać siebie i rozumieć co inni próbują przekazać przez symbole,pismo, pomoce wizualne, słowa.

Relacje z innymi - nauczyć się rozumienia tego co czują inni i jakie kierują nimi motywacje; nauczyć się zasad budowania relacji z innymi.

Uczestnictwo i zaangażowanie – udział w codziennych zajęciach z wykorzystaniem planów dnia, schematów czynności, ukierunkowania uwagi; wiedza i umiejętności społeczne potrzebne do uczestniczenia w życiu klasy .

Myślenie - aby mieć pełen dostęp do wiedzy i móc realizować program – potrzebna jest strukturalizacja, wizualizacja w celu obrazowania omawianych zagadnień.

Zachowanie - jeśli uczeń z ZA nie jest w stanie wyrazić swoich potrzeb będzie sfrustrowany i mogą pojawić się trudne zachowania.

Dobrze by wiedział co lubi, co czuje i by potrafił o tym powiedzieć innym w poprawny i adekwatny sposób.

Ważne jest aby potrafił określić co sprawia mu problem i nauczył się strategii rozwiązywania problemów i radzenia sobie ze stresem.

Powinien nabyć umiejętność zgłaszania swoich potrzeb, poszukiwania rozwiązań np. w wypadku **problemów sensorycznych.**

(Joanna Grochowska – Kompetencje kluczowe u dzieci z autyzmem – wykład 2012)

Profil uczenia się dzieci i młodzieży ze spektrum autyzmu

- **Wizualizacja (użycie komputera, demonstracja, myślenie obrazami).**
- **Lepiej uczą się z programów telewizyjnych niż z relacji.**
- **Lepiej czytają niż słuchają.**
- **Słaba pamięć słuchowa bezpośrednia. Problemy z szybkim przetwarzaniem tego co się do nich mówi (patrzą w bok by się lepiej skoncentrować)**
- **Przetwarzanie słuchowe informacji społecznych i emocjonalnych – jak przy tłumaczeniu symultaniczym).**
- **Trudności z przełożeniem własnych myśli na mowę.**
- **Potrzebują wsparcia w procesie narracji w dojściu do sedna swojej opowieści.**
- **Rozproszenie uwagi – ukierunkowanie.**
- **Słaba organizacja i planowanie, słabe zarządzanie czasem.**
- **Problemy z dokańczaniem aktywności.**

Profil uczenia się dzieci i młodzieży ze spektrum autyzmu

- **Brak uczenia się na błędach. Obawa przed popełnieniem błędu. (nie próbuj – nie popełnisz błędu)**
- **Brak umiejętności tworzenia alternatywnych strategii działania (co innego można zrobić w tej sytuacji?)**
- **Umysł ZA doszukuje się <u>różnic</u> a nie podobieństw, trudności z generalizacją**
- **Problemy z przeniesieniem do praktyki teoretycznej wiedzy.**
- **Potrzeba stałości, przewidywalności - stała pora zajęć.**
- **<u>Ustrukturyzowany</u> program daje poczucie bezpieczeństwa.**
- **Wysoki poziom konsekwencji zapewnia poczucie bezpieczeństwa i porządku.**
- **Apel do logiki może wpłynąć pozytywnie na zmianę zachowania.**

Zajęcia rewalidacyjne z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, winny obejmować szczególności, doskonalenie kompetencji społecznych i komunikacji społecznej.

Praca na tych zajęciach opiera się na zasadach pedagogiki specjalnej. Oznacza to ukierunkowanie działań na :

- **maksymalne usprawnianie, rozwijanie tych wszystkich funkcji psychicznych i fizycznych, które są najsilniejsze i najmniej zaburzone,**
- **optymalne korygowanie funkcji zaburzonych,**
- **kompensowanie, czyli wyrównywanie przez zastępowanie,**
- **dynamizowanie (stymulowanie)rozwoju.**

Warunki przygotowania indywidualnych zajęć rewalidacyjnych.

I. Analiza dokumentacji – orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

II. Rozmowa z nauczycielami uczącymi dziecko – ustalenie obszarów współpracy , założenie zeszytu współpracy z nauczycielem rewalidacji .

III. Rodzice - poznanie oczekiwań rodziców, omówienie założeń i zasad współpracy.

IV. Dziecko :

- ustalenie zasad obowiązujących na zajęciach;
- nawiązanie pozytywnych relacji.

V. Opracowanie programu rewalidacji (realizacja bieżących spraw , realizacja programu, zajęcia w środowisku).

VI. Udział w pracach zespołu d/s IPET.

Ważne zagadnienia do omówienia na zajęciach rewalidacyjnych z uczniem z zespołem Aspergera

1.<u>Tożsamość</u> – kim jestem? co preferuję? co stanowi problemem ?

2.Rozpoznawanie wymiaru swoich uczuć (lęku, złości, smutku…)

Nieprawidłowości w budowie ciała migdałowatego –braki w kontroli nad impulsami; niska świadomość sygnałów wysyłanych przez ciało.

<u>Aleksytymia</u> – „ jak się czyjesz?” „nie wiem”.

- Ograniczone słownictwo do opisu różnych poziomów doświadczeń emocjonalnych. W szczególności chodzi o subtelne i złożone emocje.
- Trudności w opisywaniu myśli i emocji przy użyciu języka konwersacji.
- Utwory muzyczne,teksty piosenek,poezja,dzieła sztuki ułatwiają ekspresję emocji i formułowanie myśli.

Ważne zagadnienia do omówienia na zajęciach rewalidacyjnych z uczniem z zespołem Aspergera

3.Praca nad dojrzałym wyrażaniem emocji.

- **Termometr do wyrażania emocji (skale 0-10 dla określenie natężenia danej emocji w różnych sytuacjach) ,**
- **słownictwo do wyrażania emocji (rozmieszczane na skali wg. natężenia - zadowolenie ,wesołość, , radość, błogostan, idylla, szczęście),**
- **zestaw obrazków ukazujących emocje (np. do rozmieszczenia na osi czasu).**

Zaczynamy od emocji „szczęście”.Następnie przechodzimy do opozycji : szczęście-nieszczęście, wesoły- smutny, rozluźniony-napięty itd.

Symboliczna „skrzynka narzędzi” do radzenia sobie z trudnymi emocjami.

Mechanizmy regulowania emocji u dzieci z zespołem Aspergera:

- wybuchy złości
- ucieczka w samotność
- blokada myśli przez wybiórcze zainteresowania.

Wybiórcze zainteresowania – dają uczucie przyjemności, euforii, energetyzują .Mogą zwiększać skupienie i rozumienie problemu. Pomagają zdobyć kolegów.

Makabryczne zainteresowania o treści związanej z chorobami ,śmiercią - oznaka depresji lub znęcania się nad daną osobą.

Wybiórcze zainteresowania - droga do szacunku do siebie samego, droga do redukcji lęku.

Oddziaływanie na przyczyny zaburzeń nastroju (związane z teorią umysłu):

- **kształtowanie zdolności do autorefleksji, do myślenia o swoich własnych myślach;**
- **kształtowanie zdolności do monitorowania, komunikowania i radzenia sobie z własnymi emocjami;**
- **kształtowanie zdolności do odczytywania i interpretowania sygnałów i kontekstu sytuacji świadczących o uczuciach, intencjach i przekonaniach drugiej osoby;**

***Trening umiejętności społecznych* – stworzyć w umyśle dziecka katalog możliwych strategii postępowania w danej sytuacji;**

- ***rozważać strategie postępowania w danej sytuacji;***
- ***uczyć jak zachować spokój w danej sytuacji;***
- ***odgrywanie ról.***

Relaks: ćwiczenia fizyczne bez współzawodnictwa, zabawa ze zwierzętami,malowanie,komputer.

Umożliwienie samotnego odpoczynku po szkole.

Terapia oparta na pozytywach – np. „Brzydkie kaczątko”.

Osoby z ZA są bardzo wrażliwe na cudzą złość, irytację – ważna jest terapia emocjonalnej atmosfery w jakiej funkcjonują.

Bibliografia

Pedagogika rewalidacyjna - pod red.Aleksandra Hulka, W-wa 1980

Kompleksowe wspomaganie uczniów z autyzmem i zaburzeniami pokrewnymi – pod red.Joanny Kossewskiej Kraków 2009

Zespół Aspergera co nauczyciel wiedzieć powinien – Matt Winter ,W-wa 2010

Wykład Tonnego Attwooda wygłoszony w Warszawie 2014

Wykład Joanny Grochowskiej wygłoszony w Skarżysku Kamiennej 2012